

Zbyněk Fiala: Na hraně života a smrti

8.9.2015 21:56

Nejlepší ochranou proti suchu nejsou přehrady a zavlažování, ale ekologické zemědělství. Milan Hluchý, předseda svazu Ekovín, popisuje, jak v letošních extrémních podmínkách obstáli ekologicky hospodařící vinaři a jak jim pomůže průlom v zemědělských dotacích, které se poprvé orientují na správnou péči o půdu. Zatím jen na vinohradech, bohužel.

Když se léto zeptá... Byly první horké dny v červnu, když jsme se štábem ČT natáčeli na pálavských vinicích, jak se budou bránit nedostatku srážek a erozi půdy. Teď už je televizní dokument Půda na zabití z cyklu Nedej se! hotov a vysílá se v neděli 13. září v 10: 55 na ČT 2. Mezitím však přišlo historicky největší sucho, a tak si můžeme ověřit, jak to dopadlo.

Zasvěceným zdrojem informací je ing. Milan Hluchý, předseda svazu Ekovín (pro vinaře s ekologickou a integrovanou produkcí). Patří také k vedoucím odborníkům Biocont Laboratory (poradenského a servisního centra pro ekologické zemědělství). Rozhovor poskytl na konferenci ekologických zemědělců Biosummit v Praze.

ZF: Vyplatilo se vinařům na Moravě, když se drželi ekologických receptů?

Milan Hluchý: Určitě se to vyplatilo. Jedná se zejména o doporučení, aby oseli meziřadí vinic bylennými směskami. Začínalo se s tím před sedmi nebo osmi lety, a tam, kde to dělají dost dlouho, už vidíme, že réva se chová jinak. Zareagovala na konkurenci a vyslala kořeny do větší hloubky. A když už tam ty kořeny jednou jsou, vezmou si vláhu ze spodního horizontu, kde ještě nějaká zbyla. Loni v srpnu a září hodně přšelo, a tak se tam voda udržela, i přes to tvrdé sucho. Ovšem v hloubce 1,5 metru.

ZF: A tam se podařilo zahnat kořeny révy působením zeleného meziřadí?

Milan Hluchý: Réva musela kořeny diverzifikovat. Část jich zůstala nahoře, kde jsou živiny, a část jde dolů, za vodou a některými minerály.

Ale to není všechno. Druhou věcí je, že když to meziřadí ozeleníte, tak v tom momentě vám začnou dramaticky - zpočátku desetinásobně - narůstat počty žížal. A příspěvek, který poskytují, je mimořádný. Fungují tak, že dělají drenáže v půdě. To jsou ty jejich tlusté chodbičky. Nejde o pouhé póry, ale o díry půl centimetru velké, které mají velmi významný efekt pro zasakování přívalových dešťů. Když je takováhle chodba dva metry hluboká, vezme spoustu vody a rozptýlí ji v půdě.

Letos to bylo obzvláště důležité. Jestliže během dvou, tří měsíců přšelo jen dva dny a napršelo sto milimetrů, tak pro půdy, které mají desetinásobně víc žížal, to znamenalo, že zachytily daleko větší podíl vody z těchto relativně intenzivních krátkodobých srážek. Zatímco jinde voda uteče neproduktivně po povrchu.

Teď na tyto vinice vodíme vinaře v rámci školení, a tak to můžeme sledovat společně. Člověk by naivně, laicky předpokládal, že tam, kde je mezi révu oseta bohatá vegetace, bude velká konkurence o vodu a révové keře tím budou naopak trpět. Jenže když si je prohlédneme, vypadají fyziologicky líp, živěji a zeleněji než ty, které rostou na konvenčně obhospodařovaných pozemcích.

ZF: Potkal jsem dva druhy konvenčních vinic – někde měli osetu aspoň trávu, ale někde taky vůbec nic.

Milan Hluchý: Tak ty, které nemají nic, už jsou téměř zakázány. To je tak zhruba deset, patnáct procent vinic v republice. To je velmi špatně. Tam to opravdu dopadá totálně zle, je tam velká eroze a projevují se tam naplno i všechny další negativní efekty na půdu. Ale to je díkybohu menšina. Většina vinic má trávu a od letoška je tlačena novým dotačním systémem k tomu, aby tu trávu během několika let nahradila kvalitnějšími směskami. Ta tráva je tak na polovině cesty, aspoň zabrání erozi. Na druhou stranu je kontraproduktivní, když necháte trávu po obou stranách révy, protože skutečně s révou velmi silně konkuruje o vodu a živiny, zatímco sama jí toho moc nedává. Můžete tak révu dostat do těžkého stresu. To se letos dělo, takovéto vinohrady jsem viděl.

ZF: Trávu všude tedy ne. A co ano? Z čeho se skládá ta správná směska?

Milan Hluchý: Má několik skupin rostlin. Podle zmíněného dotačního titulu tam má být nejmíň deset druhů, z toho pět druhů bobovitých rostlin, různě hluboce kořenících.

Důvod je ten, že bobovité rostliny mají geniální konstrukci. Spolupracují s rhizobii, s bakteriemi, které žijí v kořenových hlízkách těchto rostlin a fixují tam dusík z ovzduší. Tyto rostliny se však zároveň dokážou samy rozhodnout, kolik energie těmto rhizobiím dají a kolik jí využijí pro sebe.

Musí si vybrat, protože produkce gramu bílkovin je 17 krát energeticky náročnější než produkce gramu cukru. Když tedy ta rostlina roste v půdě bohaté na dusík, přehodí výhybku a vytváří si cukry pro svou vegetaci, buduje si své tělo. Takové rostliny jsou robustnější, mají větší kořenový systém, víc kvetou, mají víc semen.

Avšak v chudé půdě musí tyto rostliny přesunout významnou část cukru do zmíněných rhizobií a věnovat se získávání dusíku. To je sice energeticky velice náročné, ale přináší to konkurenční výhodu. Rostlina je na tom líp ve srovnání s okolím, protože ten dusík nakonec má.

A dneska umíme do tohoto procesu zasahovat i my. Můžeme jej řídit. Když třeba takovou kulturu pokosíte nebo pomulčujete, uvolníte do půdy 50 kilogramů dusíku na hektar. To znamená, v době, kdy réva potřebuje dusík, umíme ho z těch bylin uvolnit. Na druhou stranu, v té fázi vývoje révy vinné, kdy by bylo větší množství dusíku na závadu a mohlo způsobit třeba hnití hroznů, necháváme bobovité porosty v klidu dusík načerpat. Učíme vinaře, jak s tím pracovat, a je to kouzelný nástroj.

ZF: To jsou tedy bobovité rostliny. Jaké jsou další?

Milan Hluchý: Další komponent této rostlinné směsky představují trávy, ale vybíráme nízké druhy, kostřavy. To jsou dominantní rostliny pálavských stepních trávníků. Tyto trávy mají kořenový systém jen do hloubky 20 – 30 centimetrů. Když přijde sucho, zežloutnou, seschnou, lehnou si na povrch, ale kořeny nejdou do metru nebo dvou metrů za vodou. To znamená, nezpůsobují tvrdou konkurenci v těchto stresujících situacích. Jsou důležité jako bylinný kryt. Když tudy přejede traktor a poškodí je, tak ty mezery rychle zacelují. To je jejich funkce. Navíc je to živná rostlina, která hostí spousty hmyzu a pomáhá tak uchovat biodiverzitu.

Nakonec je v té směsce ještě třetí komponent, což jsou velice bujně rostoucí rostliny jako je hořčice, svazenka, pohanka. Ty jsou klíčové pro úvodní fázi, kdy zruším starý drn, vyseju směsku a půda je chvíli holá. Vinohrad na svahu je tak vystaven vysokému riziku, že jej první jarní přívalový déšť spláchne. Proto do května, kdy přicházejí první bouřky, už musím mít vzrostlý první porost, který bude půdu držet. Proto tam dáváme pionýrské rostliny, které půdu rychle pokryjí a v prvním roce – třeba hořčice – udělají obrovské množství biomasy. Využil jste tak solární kolektor, který velmi efektivně a rychle pumpuje sluneční energii do půdy. Kořenový systém se tam rozkládá a půdu obohacuje organickou hmotou.

ZF: Jak s tou rostlinou konkrétně naložím?

Milan Hluchý: Pokosím ji nebo zlomím, poválím. Stává se součástí koloběhu organické hmoty, spotřebují ji další organismy. Nakonec zůstává pod travou ve formě humusu.

ZF: Kdybyste měl definovat základní rozdíly mezi konvenčním a ekologickým vinařstvím, v čem spočívají?

Milan Hluchý: V první řadě, ve znalostech. Ekologický vinař musí mít třikrát tolik znalostí než konvenční vinař. To je první věc. Začíná to tedy duchem, hlavou. Druhá věc – když tyhle informace a zkušenosti využívá, tak se chová šetrněji. K půdě, rostlině, přírodě, obecně.

Základní rozdíl: Nepoužívá syntetická hnojiva a pesticidy.

ZF: Nikdy?

Milan Hluchý: Nikdy. Hnojiva nahrazujeme kompostem. A pokud jde o pesticidy, dneska už umíme nahradit všechny typy elegantními biologickými metodami. Platí to pro insekticidy, obranu před hmyzem, fungicidy, obranu před houbami a plísněmi, i akaricidy, obranu před roztoči. Používáme dravé roztoče místo akaricidů, feromony místo insekticidů. Není to dražší než chemie. Je to zase o znalostech.

Takže nepoužíváme hnojiva, nepoužíváme pesticidy. A platí ona povinnost mít alespoň 50 procent meziřadí ozeleněných inteligentní směsí a umět se o to postarat.

A pak je tu ještě jedna důležitá věc, komunikace se zákazníkem. Je třeba mu tohle všechno sdělit. Včetně toho, že nám tam létají vzácní motýli. Nebo že inteligentní směska obsahuje i kvetoucí včelí pastvu. Jsou vinaři, kteří prodávají med ze svých vinic. To je úžasné.

Konvenční zemědělec se včely bojí. Nesmí použít něco, co by mu tam kvetlo, protože kdyby to postříkal pesticidem, dostane pokutu, že zabíjí včely. A najednou vinaři prodávají med z vlastních vinic. Úplně se to otáčí.

ZF: Jak dlouho trvá, než se počáteční náklady na přechod do ekologického režimu vyplatí?

Milan Hluchý: Nemám přesnou analýzu. Odhadl bych to na pět až sedm let, než to začne opravdu významným způsobem fungovat. Než se zvednou výnosy, než ten vinohrad revitalizují.

ZF: Slyšel jsem úvahy rakouských výzkumníků, že půda, která se tímto způsobem oživí, je výkonnější než půda, která je intenzivně hnojená průmyslovým dusíkem a dalšími preparáty.

Milan Hluchý: Zcela jistě. Rakouští kolegové z BioForschung Austria mají pro to data i z polních plodin, já je mám z révy vinné, a je to tak. Ale chce to znalosti.

ZF: Vinaři provozují ten nejnáročnější druh zemědělství, tam lze průkopnické postupy předpokládat. Kdo další by mohl následovat s podobným zpřísněním dotačních podmínek, jaké nyní začaly platit v ekologickém a integrovaném vinařství? S podmínkou užívání inteligentních směsí pro oživení půdy, s úplným zákazem pesticidů a podobě?

Milan Hluchý: Mohu nabídnout jen můj odhad. Myslím, že by byl obrovský zájem o biozeleninu, protože ta se konzumuje syrová. V Rakousku je asi 700 biozeleninářských farem, u nás je jich možná dvacet, ale z toho těch, které by dodávaly opravdu kvalitní portfolio zeleniny v bedýnkách po celou vegetační sezónu, tak těch je možná do deseti. Možná jenom pět. Já sám odebíráám zeleninu od jednoho takového zelináře. Myslím, že trh by tam byl.

Druhé takové odvětví, které v Německu, Rakousku či Švýcarsku přímo kvete, je ekologické ovocnářství. Všechny druhy, jablka, hrušky, meruňky, višně, třešně. V první rakouské vesnici pod Mikulovem je ekologický podnik, který pěstuje jabloně na dvaceti hektarech. Když jsme tam byli s našimi ovocnáři, tak se nestačili divit, protože viděli průměrný výnos 50 tun z hektaru. Rentabilita je tam dvojnásobně vyšší než v našich podnicích.

Ale ten člověk musí přesně vědět, proč, co a jak. Má poradce, který mu tam přijede každých deset dnů a řekne, tady děláš chybu, tady děláš chybu, toto bys měl dělat jinak. U nás je všechno tak na padesát procent, ale pokud to nebude stoprocentní, tak to nebude fungovat. Znamená to tedy znovu znalosti, know-how, funkční poradenství.

ZF: Proč jsou takové rozdíly v počtech ekologických farem v Rakousku, Německu a u nás? Je to tím, že u nás se to považuje za luxus?

Milan Hluchý: To má asi řadu příčin. Jednak je tu nižší kupní síla spotřebitelů. V Rakousku je hrubý domácí produkt 36 tisíc dolarů na osobu, my máme 19,5 tisíce dolarů na osobu, polovinu. Stejně je to s Německem. Se Švýcarskem je to třetina. U nás se to navíc zkazilo hned na začátku, když se na čas stalo vedoucí myšlenkou, že organické potraviny by měly být třikrát dražší, protože jsou kvalitnější. To je skoro zločin. Máme vykalkulováno, že třeba u biovín lze očekávat nárůst ceny o 10 – 15 procent při výrazném zvýšení kvality. Ale aby to stálo třikrát víc, jako u nás biohovězí, to považuji za nemravnost.

Druhá věc – po revoluci před 25 lety u nás začínala nová generace zemědělců, kteří však neměli znalosti. Dodneska neexistuje funkční školství pro ekologické zemědělce. Chybí systém vzdělávání na vysokých školách. Něco o tom vím, protože v Rakousku učím na dvou vysokých školách ochranu v ekologickém vinohradnictví, ale tady o to nikdo nemá zájem.

Mladá generace není vzdělávána, chybí know-how, chybí funkční poradenství, a celá společnost je trochu primitivnější v tom, že jí nezajímá, kde potraviny vznikly, jestli přítom zemědělec nepoškodil krajinu, vodu, vzduch. Dejte mi co nejlevnější potraviny v supermarketu, to je krédo snad 70 – 80 procent spotřebitelů.

ZF: A není to oprava jen taková jemnústka pro fajnšmekry, kterou můžeme oželet?

Milan Hluchý: Zcela jistě ne, já jsem hluboce přesvědčen, že to je hrana mezi životem a smrtí. Hrana mezi životem a smrtí celé společnosti v dlouhodobějším horizontu. V Deuteronomiu, v jedné z knih Starého zákona, říká Pán Bůh lidu izraelskému: Postavil jsem před tebe dvě cesty, cestu požehnání a zlořečení. Vyber si, kterou půjdeš. Ale tu, kterou si vybereš, to ovoce sklídíš.

Vybere si náš zemědělec cestu zlořečení, že zdevastuje půdu v honbě za dvacetiletým ziskem? Pak to bude prokletí. Pro celou společnost, nejenom pro toho zemědělce. Ale pokud si vyberu cestu požehnání, že se budu chovat zodpovědně vůči sobě, vůči svým dětem a vnukům, vůči Bohu, je to cesta požehnání.

To je naprosto zásadní.

Zbyněk Fiala

[Další články - Zbyněk Fiala](#), [VIP blogy - Zbyněk Fiala](#)

Žurnalista, v minulosti dlouholetý šéfredaktor časopisu Ekonom.